

Elif Rumeysa GÜRBÜZ

**ORGAN VE DOKU NAKLİNDE
“RIZA”**

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK ORGAN VE DOKU NAKLİ

I. ORGAN VE DOKU NAKLİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	
A. Organ ve Doku.....	5
1. Tanım.....	5
2. Organ ve Dokunun Hukuki Niteliği ile Organ ve Doku Üzerinde Söz Konusu Olabilecek Haklar.....	7
a. Genel Olarak.....	7
b. İnsan Vücuduna Bağlı Organ ve Dokular Yönünden.....	8
c. İnsan Vücudundan Ayrılmış Organ ve Dokular Yönünden.....	10
B. İnsan Kökenli Biyolojik Madde.....	13
C. Alıcı ve Verici.....	15
D. Organ ve Doku Nakli.....	16
II. ORGAN VE DOKU NAKLİNİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	19

A. Dünyada Organ ve Doku Naklinin Tarihi Gelişimi.....	19
B. Türkiye’de Organ ve Doku Naklinin Tarihi Gelişimi.....	23
III. ORGAN VE DOKU NAKLİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	26
A. Ulusal Düzenlemeler	26
1. Türk Hukukundaki Düzenlemeler.....	26
a. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakline İlişkin Kanun.....	27
(1) Genel Olarak.....	27
(2) Kanunun Amacı.....	29
(3) Kanunun Kapsamı.....	35
(4) Kanuni Yasaklar	36
b. Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği	38
2. İsviçre Hukukundaki Düzenlemeler	39
3. Alman Hukukundaki Düzenlemeler	41
4. İngiliz Hukukundaki Düzenlemeler.....	43
B. Uluslararası Düzenlemeler.....	45
1. İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi.....	45
2. Dünya Sağlık Örgütü Yol Gösterici İlkeler Kılavuzu.....	48
IV. ORGAN VE DOKU NAKLİNİN HUKUKİ AÇIDAN ÖNEMİ ...	50
A. Genel Olarak.....	50
B. Anayasa Hukuku Açısından	51
C. Ceza Hukuku Açısından.....	52
D. Borçlar Hukuku Açısından	53
E. Medeni Hukuk Açısından	53
V. ORGAN VE DOKU NAKLİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	55
A. Genel Olarak.....	55
B. Aynı İnsan Üzerinde Yapılan Nakiller (Otogreft/ Ototransplantasyon)	56
C. Türler Arasında Yapılan Nakiller (Ksenogreft/ Ksenotransplantasyon)	57
D. İnsandan İnsana Yapılan Nakiller (Allogreft/ Allotransplantasyon)	60

1. Genel Olarak.....	60
2. Ölüden Organ ve Doku Nakli.....	61
3. Canlıdan Organ ve Doku Nakli	63

İKİNCİ BÖLÜM

CANLIDAN ORGAN VE DOKU NAKLİNDE RIZA

I. BİR TIBBİ MÜDAHALE ŞEKLİ OLARAK CANLIDAN ORGAN VE DOKU NAKLİ	67
A. Tıbbi Müdahalenin Tanımı ve Unsurları.....	67
1. Tıbbi Müdahalenin Tanımı.....	67
2. Tıbbi Müdahalenin Unsurları	68
B. Kişilik Hakkı Açısından Tıbbi Müdahaleler.....	72
1. Kişilik Hakkının Tanımı.....	72
2. Kişilik Hakkının Nitelikleri	73
3. Kişilik Hakkının Konusu: Kişilik Değerleri.....	75
4. Yaşam, Sağlık ve Vücut Tamlığı Açısından Tıbbi Müdahaleler: Özel Olarak Canlıdan Organ ve Doku Nakli ..	76
C. Kişiliğin Korunması Bağlamında Tıbbi Müdahaleler ve Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Rıza.....	79
II. CANLIDAN ORGAN VE DOKU NAKLİNİN ŞARTLARI.....	85
A. Genel Olarak.....	85
B. Organ ve Doku Naklinin Üstün Bir Amaca Hizmet Etmesi.....	86
C. Ölüden Uygun Bir Organ Temin Edilememesi (İkincillik Prensibi) ve Başkaca Bir Tedavi Seçeneğinin Kalmaması.....	89
D. Naklin Tarafına Zarar Vermeyecek Nitelikte Olması.....	91
E. Alıcı ve Verici Arasında Kanunun Aradığı Ölçüde Yakınlığın Bulunması.....	93
F. Naklin Yetkilendirilmiş Personel Tarafından, Yeterli Donanıma Sahip Sağlık Kuruluşunda Yapılması.....	100

G. Taraflarca Rızanın Açıklanmış Olması	101
III. CANLIDAN ORGAN VE DOKU NAKLİNDE RIZA.....	102
A. Genel Olarak Rıza	102
B. Rızanın Hukuki Niteliği.....	103
C. Rıza Açıklamasında Bulunacak Kişi.....	104
D. Rızanın Geçerlilik Şartları.....	108
1. Vericinin Rıza Göstermeye Ehil Olması.....	108
a. Tam Ehliyetliler Açısından	108
b. Sınırlı Ehliyetliler Açısından	111
c. Sınırlı Ehliyetsizler Açısından.....	112
d. Tam Ehliyetsizler Açısından.....	116
e. Ehliyet Şartına İlişkin Değerlendirme	120
2. Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğünü Yerine Getirmiş Olması	123
a. Rıza Açıklamasının Ön Şartı Olarak Aydınlatma Yükümlülüğü.....	123
b. Aydınlatmanın Şekli ve Zamanı	128
c. Aydınlatılacak ve Aydınlatılacak Kişi.....	130
d. Aydınlatmanın Türleri	132
e. Aydınlatmanın Kapsamı.....	134
3. Rızanın Şekle Uygun ve Zamanında Açıklanmış Olması...	137
a. Rıza Açıklamasının Şekli	137
b. Rıza Açıklamasının Zamanı	141
4. İradelerin Sağlıklı Olması	142
5. Rızanın Hukuk ve Ahlak Kurallarına Aykırı Olmaması.....	145
E. Rızanın Geri Alınması.....	146
1. Genel Olarak.....	146
2. Alıcı ve Verici Arasındaki Hukuki İlişki	147
3. Rızanın Geri Alınmasının Hukuki Dayanağı	148
4. Rızanın Geri Alınmasının Sonuçları.....	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖLÜDEN ORGAN VE DOKU NAKLİNDE
RIZA

I. KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ BAKIMINDAN ÖLÜM.....	157
A. Ölümün Tanımı ve Ölüm Anının Tespiti.....	157
1. Genel Olarak.....	157
2. Biyolojik Ölüm (Klasik Ölüm) Anlayışı	159
3. Beyin Ölümü Anlayışı.....	160
a. Genel Olarak.....	160
b. Beyin Ölümü Tanısı.....	161
c. Anensefalik Bebekler ve Beyin Ölümü Tartışması.....	166
B. Cesedin Hukuki Niteliği	167
C. Ceset Üzerinde Söz Konusu Olabilecek Haklar	169
II. ÖLÜDEN ORGAN VE DOKU NAKLİNDE RIZA	172
A. Genel Olarak.....	172
B. Rızaya İlişkin Dünya Geneline Uygulanan Sistemler	172
1. Genel Olarak.....	172
2. İrade Sistemi	173
3. İtiraz Sistemi.....	175
4. Zorunluluk Sistemi	177
5. Türk Hukukunda Benimsenen Sistem.....	178
C. Rızanın Açıklanması	179
1. Genel Olarak.....	179
2. Kişinin Hayattayken Göstermiş Olduğu Rıza	180
a. Genel Olarak.....	180
b. Rıza Açıklamasının İçeriği.....	180
c. Rıza Açıklamasının Şekli	182
d. Rıza Ehliyeti	188
3. Kişinin Ölümünden Sonra Yakınları Tarafından Gösterilen Rıza	189

a. Genel Olarak.....	189
b. Rıza Gösterecek Kişilerin Belirlenmesi	190
c. Rıza Gösterecek Kişilerin Ehliyeti ve Rıza Açıklamasının Şekli.....	197
D. Rızanın Aranmadığı Haller	198
1. Genel Olarak.....	198
2. ODNK m. 14/2 Hükmüne Göre Doku Alınması	199
3. ODNK m. 14/4 Hükmüne Göre Organ ve Doku Alınması	200
4. ODNK m. 14/5 Hükmüne Göre Cesedin Bilimsel Araştırmalar İçin Kullanılması	205
E. Türk Hukukunda Benimsenen Rıza Sistemine İlişkin Değerlendirme	206
SONUÇ	211
KAYNAKÇA	221